

Pohled filologa

Hladký, L. a kol.: České a slovenské odborné práce o jihovýchodní Evropě. Bibliografie za léta 1991 – 2000. Brno, Masarykova univerzita 2003, 400 s.

Následující řádky nejsou ani tak recenzí, jako spíše několika postřehy a úvahami, které tato kniha vyvolala a které nereagují jen na knihu samu, ale i na její recenzi od Františka Šístka uveřejněnou ve *Slovanském přehledu* (1/2004).

František Šístek ve své recenzi provedl zhodnocení vydané bibliografie z celkového pohledu, ale hlavně se zaměřil na zhodnocení české historické balkanistiky. Co se celkového pohledu týče, nemáme mnoho, co bychom chtěli dodat, takže i přes jisté nedostatky, které Fr. Šístek knize vytkl (např. chyby v překladech úvodních statí či opomenutí některých prací), se jedná o příručku užitečnou, což ostatně platí o každém bibliografickém soupisu. Nás však na dané práci těší ještě jiný fakt a sice, že se jedná o bibliografii interdisciplinární, a tak se zde vedle historie objevuje i literární věda, lingvistika, etnologie atd. A když si prohlédneme seznam institucí podléhajících se na jejím vzniku (Historický ústav a Slovanský ústav AV ČR, Ústav slavistiky FF MU, Ústav slavistických a východoevropských studií FF UK, Ústav magisterských studií FHS UK, Katedra slovanských filologií FF UK v Bratislavě) můžeme směle říci, že kniha vznikla na základě spolupráce všech slavistických oborů.

Proč však vyzvedáváme právě tento fakt? V průběhu 90. let minulého století došlo postupně na našich vědeckých pracovištích k různým reorganizacím. Jednou z tendencí bylo sjednocení dříve oddělených filologických pracovišť zaměřených na slovanské národy (např. Ústav slavistiky FF MU, Ústav slavistických a východoevropských studií FF UK), další tendencí bylo zrušení ústavů či seminářů zaměřených na dějiny východní (někdy i střední) Evropy. Posledně zmíněné reorganizační změny vyvolaly diskuse již v době, kdy probíhaly, a dnes už asi nemá smysl se k nim vracet. Přesto několik slov: jisté je, že daná reorganizace ztížila komunikaci mezi slavisty-filology a slavisty-historiky. Tak došlo vlastně k unifikaci vztahu mezi disciplínami filologickými a historickými; např. anglistika a dějiny Anglie byly a jsou dva oddělené vědecké obory a tento „metr“ se aplikoval i u dějin, jazyků a literatur Slovanů. Avšak jak balkanistika, tak slavistika jsou obory interdisciplinárními a ochuzení se o jeden aspekt výzkumu daného areálu může mít své nepříznivé důsledky. Uvedu dva příklady. Prvním je vědecká konference *Dialog kultur II* (Hradec Králové 2002), která se věnovala dialogu kultur u Slovanů (především východních a západních), avšak nebyl to dialog úplný, ale vlastně jen filologický (lingvistický a literárně-vědný), chyběla mu totiž historická artikulace otázek. Příklad druhý: částečně neprofesionální reakce historika Dušana Třeštíka v rubrice *Zápisník* v časopise *Dějiny a současnost* (2/2004) na některé teze současné ruské slavistiky a „odpověď“ na tento Zápisník od Michala Řoutila *Jaké jsou české sny o Rusku* (ĎaS 4/2004), v němž autor upozorňuje, že nečtením některých zásadních ruských (a to i nehistoricky zaměřených) vědeckých děl, nám může unikat pochopení principiálních historických otázek. M. Řoutil poukázal na základní úskalí naší dnešní slavistiky – oddělování dvou možných pohledů (historie a filologie) na tentýž areál může vést do slepé uličky.

Jak vše výše zmíněné souvisí s recenzovanou knihou? Balkanistika se dnes nachází ve stejné situaci jako slavistika. Oba obory totiž nemají svému charakteru a zaměření od-

povídající vědecká pracoviště (v tomto ohledu je slavistika mírně ve výhodě v podobě Slovanského ústavu AV ČR, avšak plně interdisciplinární a areálové pracoviště jí chybí). František Šístek vytkl naši historické balkanistice, že „v mezinárodním měřítku nezaznamenala žádné úspěchy. Témata a moderní metodologické přístupy, jež převládají nejen na Západě, nýbrž jsou stále běžnější i v mnohých balkánských zemích, prakticky nereflektovala a nepřijala za vlastní.“ Česká slavistika se nachází v podobně nezávidění hodné situaci. V minulých patnácti letech musela provést přehodnocení témat a metod a ne vždy se to vedlo ke chtěnému cíli. O tom se zmiňuje i Ivo Pospíšil (vedoucí Ústavu slavistiky FF MU) ve své knize *Slavistika na křižovatce* (Brno 2003). Již název zvolil autor záměrně a příznačně. Zahraniční slavistika totiž mnohem více uplatňuje spolupráci všech slavistických disciplín. Ignorováním tohoto úspěšného trendu by se naše slavistika mohla odsunout do pozice s regionálním významem.

Systém české vědy si s sebou nese nepřijemné dědictví doby nedávno minulé v podobě zkosnatělosti s jakou se u nás jen velmi pomalu prosazuje aktivní spolupráce jednotlivých humanitních vědních oborů. Zejména z tohoto důvodu chápeme tuto víceoborovou bibliografii jako správný krok vpřed a doufáme, že podobných příruček se v budoucnu objeví více a že jak balkanistika tak i slavistika dokáží plně prosadit svou víceoborovost. To však budeme moci posoudit až za několik let.

Josef Šaur

